

Kehittäminen osaksi sosiaalityön arkea

Sosiaalityön kehittämishanke Pohjois-Karjalassa
- arvioiva raportti

Arja Jämsén
tammikuu 2006

KEHITTÄMINEN OSAKSI SOSIAALITYÖN ARKEA

Sosiaalityön kehittämishanke Pohjois-Karjalassa – arvioiva raportti

SISÄLLYS

1 Aluksi	2
2 Sosiaalityön kehittämishankkeen lähtökohdat	2
3 Hankkeen tavoitteet ja toteutus	3
1) Työkaluja kuntien perussosiaalityöhön	4
2) Kumppanuusverkostoja sosiaalityölle	5
3) Erityisosaamista ja seudullista yhteistyötä	6
4) Muu toiminta	6
4 Mikä merkitys hankkeella oli Pohjois-Karjalan sosiaalityölle?	7
5 Suuntaviivoja sosiaalityön kehittämiseksi	9
6 Lopuksi	15
Kirjallisuus	16

1 Aluksi

Sosiaalityön kehittämishanke Pohjois-Karjalassa päättyi syksyllä 2005. Hankkeen ohjausryhmä tilasi loppuraportointiin liittyvän hankekokonaisuutta arvioiva yhteenvedon Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukselta. Tämän yhteenvedon tarkoituksena on tarkastella hankkeen tuotoksia kokoavasti tulevaisuuden näkökulmasta, *mitä johtopäätöksiä, kehittämisiä tai käytännön toimia hankkeen pohjalta nousee sosiaalityön vahvistamiseksi ja edelleen kehittämiseksi Pohjois-Karjalassa ja laajemminkin Itä-Suomessa*. Yhteenvedo pohjautuu hankkeen konkreettisiin kuntakohtaisiin tuotoksiin, hankeasiakirjoihin, hankkeesta kirjoitettuihin artikkeleihin sekä myös omiin kokemuksiin ja havaintoihin hankkeen suunnitteluun ja ohjausryhmään osallistuneena. Hankkeen toiminta ja tuotokset on dokumentoitu perusteellisesti ja koottu hankkeen aikana luotuun sosiaalityön ekstranettiin SOSBOX:in (www.pohjois-karjala.fi/sosbox). Hanketta on arvioitu koko hankkeen keston ajan prosessiarviointiin perustuvilla arviointimenetelmillä monitahoisesti ja monitoimijaisesti.

Tähtäimiä sosiaalityön tulevaisuuteen antavat myös tuoreet julkaisut Sosiaalityö hyvinvointipolitiikan välineenä 2015 -toimenpideohjelma (STM:n julkaisuja 2005:13) ja Konstikas sosiaalityö – Suomalaisen sosiaalityön todellisuus ja tulevaisuuden näkymät (STM:n selvityksiä 2005:28). Sosiaalityön kehittämishanketta ja sen tuotoksia tarkastellaan myös suhteessa em. kansallisiin selvityksiin ja linjauksiin.

2 Sosiaalityön kehittämishankkeen lähtökohdat

Sosiaalityön kehittämishanke Pohjois-Karjalassa toteutettiin vv. 2003-2005, ja se käynnistyi samoihin aikoihin ja samansuuntaisin tavoittein kuin valtakunnallinen sosiaalialan kehittämisohjelma.

Taustalla oli aikaisempia maakunnallisia ja kuntakohtaisia sosiaalityön kehittämishankkeita, mm. STEAM sosiaalialan tehtävä- ja palvelurakenteen kehittämishanke (Horsma & Jauhiainen toim. 2004), jotka olivat omalta osaltaan jo virittäneet kehittämisen tarvetta ja suuntaa. Konkreettisena hankkeistamisen vipuvartena toimi kuitenkin *akuutti pula päteivistä sosiaalityöntekijöistä*, mikä käynnisti Pohjois-Karjalan sosiaalijohdon työkokouksissa huolestuneen keskustelun maakunnan sosiaalityön tilasta laajemminkin.

Monessa kunnassa nähtiin erityisesti *sosiaalitoimiston sosiaalityön olevan kriisiytymässä*, koska muodollisesti pätevät sosiaalityöntekijät siirtyvät perussosiaalityöstä enenevässä määrin muihin tehtäviin. Sosiaalityöhön oli yhä vaikeampi saada päteviä työntekijöitä ja sijaisia. Osittain työntekijäpulan nähtiin olevan heijastumaa sosiaalityön koulutuksen päättymisestä Joensuun yliopistossa. Sosiaalityön tehtävarakenteen ja työnjaon jäsentäminen nähtiin myös ajankohtaiseksi. Samaan aikaan maakunnassa oli käynnistynyt laajaa palvelujärjestelmään liittyvää kehittämistyötä, jonka pohjalta lähdettiin hakemaan mm. palvelujen vaihtoehtoisia järjestämisen tapoja, seudullisuutta, monitoimijuutta ja uudenlaista kumppanuutta (ks. mm. Verkostoituvat erityispalvelut 2004). Sosiaalityön yhteiseksi koettuun ahdinkoon haluttiin lähteä hakemaan uusia ratkaisuja.

Yhteisen maakunnallisen keskustelun pohjalta ja valtuuttamana työryhmä¹ lähti pohtimaan kehittämishankkeen käynnistämistä. Työn lähtökohdaksi asetettiin *tavoite sosiaalityötä kehittävästä ja analysoivasta projektista, joka olisi kiinteä osa perustyötä*. Hankkeen yhteiseen suunnitteluun ja tavoitteen asetteluun haluttiin tietoisesti satsata. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry haki ja sai Huoltaja-säätiöltä apurahan, jonka turvin laajaa hankekokonaisuutta rakennettiin. Hankeaihion tiimoilta toteutettiin seutukunnalliset sosiaalityön tapaamiset, joissa kuunneltiin ja kartoitettiin sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä oman työnsä kehittämisestä.

Tarkoituksena oli konkreettisesti vahvistaa sosiaalityön mahdollisuuksia vaikuttaa oman työn kehittämiseen, hankkeen sisältöihin ja toteuttamistapaan. Sosiaalityön tapaamisissa tulivat esille työn ongelmat, työntekijöiden uupumus ja vaihtuvuus sekä väsymys kehittämiseen irrallisissa projekteissa. Samalla kuitenkin nousi vahvasti esille myös näkemys, ”ettei näinkään voi jatkua”. On toisaalta löydettävä uusia polkuja ja toisaalta saatava käyttöön ne hyviksi koetellut käytänteet, joita on olemassa.

Lopullinen hankehakemus rakentui tämän yhteistyön pohjalle. Joensuun kaupunki toimi hankkeen hakijana ja hallinnoijana. Omarahoitusosuuteen hankkeen eri tahot osallistuivat työpanoksilla ja Joensuun kaupunki kaupunginhallituksen kehittämisrahoilla. Itä-Suomen lääninhallitus myönsi hankkeelle kahden vuoden rahoituksen sosiaalialan kehittämishankkeen määrärahoista.

Sosiaalityön kehittämishankkeen tarve nousi käytännön työssä koetusta tarpeesta; sosiaalityön rekrytointiongelmista sekä sisällöllisistä että rakenteellisista kehittämistarpeista. Hankkeen suunnitteluvaiheeseen panostettiin, ja seutukuntien sosiaalityöntekijät osallistuivat hankkeen suunnitteluun. Sosiaalijohdon sitoutumisella oli erityisen tärkeä merkitys hankkeen toteutumiselle.

3 Hankkeen tavoitteet ja toteutus

Hankkeessa lähdettiin hakemaan pohjoiskarjalaiseen sosiaalityöhön uusia toimintamalleja, -käytäntöjä ja kumppanuuksia. Peruspyrkimyksenä oli luoda kehittämistä, joka nousee perustyöstä ja myös vahvasti kiinnittyy osaksi perustyötä. Ulkoapäin ”tuoduista”, irrallista hankkeista kunnissa oli turhauttavaa kokemusta ennestään. Sosiaalialan käytännön työssä nähtiin myös tarpeelliseksi vahvistaa yleisemmälläkin tasolla *tutkivaa ja arvioivaa työtettä*.

Hankkeeseen palkattiin päätoiminen kehittäjä, jolla oli vankka sekä sosiaalityön että kehittämistyön koulutus ja työkokemus. Kuntiin nimettiin kehittäjä-sosiaalityöntekijät, joista muodostui käytännön kehittämisverkosto. Kukin kehittäjä-sosiaalityöntekijä vastasi työskentelystä omassa kunnassaan ja kokosi siellä oman kehittämistiiminsä.

¹ Työryhmään kuuluivat edustajat Kiteen, Ilomantsin, Kontiolahden, Lieksan ja Joensuun sosiaalitoimista, Honkalammen kuntayhtymästä, Pohjois-Karjalan sosiaaliturvayhdistys ry:stä sekä Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton Joensuun toimipisteestä, Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen Pohjois-Karjalan yksiköstä, Pielisen Karjalan vakuutuspiirin KELA:sta ja Itä-Suomen lääninhallituksen Joensuun palveluyksiköstä.

Kehittämistyön menetelmälliseen osaamiseen tarvittiin selvästi vahvistamista. Kehittäjä-sosiaalityöntekijöille järjestettiin kehittäjäkoulutus (yhteensä 10 päivää) työn käynnistämisen tueksi. Koulutuksessa käsiteltiin kehittämistyön prosessia ja luonnetta, muodostettiin käsitystä sosiaalityöntekijästä kehittäjänä ja purettiin kehittämisen mystifikaatiota.

Kehittämistyö käynnistyi kolmella perusulottuvuudella, jotka ei tulleet ”ylhäältä päin annettuina”, vaan nousivat käytännön sosiaalityön kehittämisen tarpeista. Nämä perusulottuvuudet olivat: 1) *sosiaalitoimistojen perus-/ydinsosiaalityön kehittäminen*, 2) *sosiaalityön kumppanuusverkostojen luominen sekä* 3) *sosiaalialan erityisosaamisen ja tähän liittyvien seudullisten yhteistyökäytäntöjen kehittäminen*. Kuntien omat kehittämisteemat nousivat taas kuntien omista ajankohtaisista tarpeista ja olivat jokaisessa osallistuvassa kunnassa erilaisia. Kaikille yhteistä oli kuitenkin tavoite löytää sosiaalityöhön uusia yhteistyörakenteita, tarve ”avata” sosiaalityötä uusiin suuntiin ja uusille tasoille.

Kuntien teematyön tuloksena syntyi konkreettisia työkaluja, erilaisia työmenetelmiä, työprosessien kuvauksia ja yhteistyökäytäntöjä. Kuntakohtainen työskentely ja teemat on kuvattu sosiaalityön ekstranetissä SOSBOX:ssa (ks. tarkemmin www.pohjois-karjala.fi/sosbox). SOSBOX on myös yksi hankkeen tuloksista, joissa tietotekniikkaa hyödynnetään sosiaalityön vahvistamiseksi.

Kehittämisen kohteiksi valituista kolmesta perusulottuvuudesta pisimmälle päästiin sosiaalitoimistojen perus-/ydinsosiaalityön kehittämisessä ja sosiaalityön kumppanuusverkostojen luomisessa. Sosiaalialan erityisosaamisen ja tähän liittyvien seudullisten yhteistyökäytäntöjen kehittämistavoitteen toteuttamisen voidaan arvioida onnistuneen osittain. Siltä osin on kyse prosesseista, jotka käytännössä vievät aikaa enemmän kuin mihin projektin aikataulut ylsivät. Seuraavassa tarkastellaan kuntakohtaista kehittämistä ja työn tuloksia valittujen kehittämisolottuvuuksien näkökulmasta.

1) Työkaluja kuntien perussosiaalityöhön

Joensuun kaupungin aikuissosiaalityön kehittäminen sai lisävauhtia organisaatiomuutoksesta, jolla se eriytettiin perusturvan, kuntouttavan sosiaalityön, vammaispalvelujen ja lastensuojelun yksiköiksi. Hankkeessa paneuduttiin erityisesti *perusturvan ja kuntouttavan sosiaalityön yksiköiden suunnitteluun*. Kuntouttavan sosiaalityön sisältöjä kehitettiin ja pohdittiin, mitä kuntouttava sosiaalityö on ja voi olla osana työvoiman palvelukeskusta. Kehittämisen tueksi tehtiin asiakasprofilointeja. Asiakkaiden määristä ja kokemuksista uudenaikaisesta työskentelymallista kerättiin tietoa ja samalla kehitettiin *työvälineitä asiakaskartoitukseen*. Joensuun seudun työvoiman palvelukeskuksen käynnistyessä neljä sosiaalityöntekijää sosiaalitoimistosta siirtyi työskentelemään palvelukeskuksessa. Työssä korostuu palveluohjauksellinen ja verkostomainen työote.

Kiihtelysvaarassa lähdettiin kartoittamaan syrjäytyneiden asiakkaiden elämäntilanteita aikaisempaa tarkemmin, koska asiakkuudet näyttivät pitkittyvän, eikä ongelmallisiin elämäntilanteisiin tuntunut löytyvän ratkaisuja. Elämäntilanteen kartoittamisen ja sosiaalityön jäsentämisen välineeksi kehitettiin lomake, jonka avulla elämäntilanteen ongelmakohdat tulevat paremmin näkyviksi ja siten työskentelyn kohteeksi. Onnistuneita

ratkaisuja kerättiin ”mallipoluiksi”, joiden kautta asiakkaat ovat saaneet elämäntilanteeseensa kohennusta. *Alkukartoituslomake* on otettu käyttöön Joensuun seudun työvoiman palvelukeskuksessa.

Enossa oli havaittu isien jäävän lastensuojeluperheissä paitsioon. Sosiaalityö käynnisti yhteistyössä erityisnuorisotyön kanssa isä-ryhmien, ”miestyön” *toimintamallien* pohtimisen. Eroaville perheille laadittiin *esite ”Vanhemmat eroavat – vanhemmuus säilyy”*, johon on koottu selkeään muotoon erotilanteessa tarvittavaa tietoa.

Kontiolahdella oli kehittämistyön kohteena *lastensuojelun perhetyön* vahvistaminen ja yhteistyömallin luominen perhetyön, sosiaalityön ja asiakasperheen kesken. Lastensuojelun perhetyöntekijä vahvistaa avohuollon tukitoimia ja on tärkeä linkki lastensuojelutyön prosessissa huolesta tilanteen arviointiin ja tarvittaviin toimiin. Perhetyöstä osana lastensuojelua, sen tavoitteista, työmenetelmistä ja jatkokehittämisen tarpeista laadittiin *selvitys*, joka toimii jatkotyöskentelyn pohjana.

Honkalammen kuntayhtymän sosiaalityössä selkeytettiin työnkuvaa ja laadittiin *prosessikaavio* sosiaalityöntekijän työstä. Lisäksi laadittiin *työajanseurantalomake*, jonka avulla työtä voidaan edelleen jäsentää ja selkiinnyttää.

Kiteellä seurattiin *työajan käyttöä* toimeentulotuessa ja lastensuojelussa ja tehtiin sen pohjalta *tehtävien siirtoa sosiaalityöntekijältä kanslistille ja kanslistilta toimistovirkailijalle*. *Lasten ja nuorten palveluista* Kiteellä tehtiin mittava *selvitys* kaupunginvaltuustolle. Selvityksessä kartoitettiin palvelujen nykytilaa ja hahmoteltiin tulevaisuutta.

2) Kumppanuusverkostoja sosiaalityölle

Ilomantsissa kehittämisen tarve nähtiin perhehoidon ja sosiaalityön vähäisessä yhteistyössä. Perhehoito on viime aikoina kunnassa selvästi laajentunut, ja toimintaohjeita haluttiin selkeyttää ja laatua varmistaa. Kehittämisen tuloksena syntyivät kunnan *perhehoito-ohjeistus* sekä *perhehoitoprosessin kuvaukset* erikseen vanhusten ja kehitysvammaisten perhehoitoon sekä lastensuojeluun ja psykiatriseen perhehoitoon. Perhehoitoon alettiin työstää *perehdyttämiskansiota*, mikä osaltaan pyrkii helpottamaan perhehoitajien työtä ja jaksamista. Perhehoitajien edustajat osallistuivat perhehoito-ohjeistuksen laatimiseen. Perhehoitajien jaksamisen tueksi järjestettiin yhteisiä *tapaamisia ja ryhmätyönohjausta*.

Pyhäselässä tartuttiin lastensuojelun nopeasti kasvaneisiin tarpeisiin lähtemällä kehittämään *varhaisen puuttumisen yhteistyökäytäntöjä* lastensuojelussa. Sosiaalityö näki tärkeäksi vahvistaa yhteistyötä ja sopia yhteistyön käytännöistä koulujen, neuvoloiden ja päiväkotien kanssa. Työ käynnistyi ja jatkuu. Viranomaistahojen yhteistyön kitkapaikkoja on tunnistettu.

Kiteellä avattiin *lastensuojelun prosessia* sosiaalitoimen näkökulmasta ”lastensuojelun polulla”. Sitä esiteltiin yhteistyön taustaksi sekä viranomais- että järjestökentän yhteistyökumppanille. Uusia yhteistyökäytäntöjä haettiin päivähoiton, terveydenhuollon, perhetyön ja koulujen sekä seurakunnan ja järjestöjen kanssa. Päivähoidon ja järjestöjen sekä seurakunnan kanssa edettiin konkreettisiin yhteistyömuotoihin.

Honkalammen kuntayhtymässä sosiaalityöntekijät työskentelevät maakunnan kaikkien kuntien kanssa. Yhteistyötä vahvistettiin nyt erityisesti *kuntien vammaispalvelun sosiaalityöntekijöiden ja perhetyön* kanssa. Työskentely yhteisten asiakkaiden asioissa tiivistyi myös *Kelan* kanssa. *Kolmannen sektorin toimijoiden* kanssa yhteistyön tuloksena mm. rekrytoitiin *kehitysvammaisten vapaa-ajan tukihenkilö*.

Sosiaalityön ja 3. sektorin koulutuskokonaisuus järjestettiin kumppanuusosion kehittämisen tueksi. Koulutuksen avaus- ja loppuseminaarin välillä järjestettiin kaiken kaikkiaan 12 seudullista työkokousta, jotka teemoitettiin paikallisten tarpeiden mukaisesti. Yhteistyön ja tiedon tarve osoittautui ilmeiseksi. Sosiaalityössä ei ollut tietoa järjestöjen mahdollisuuksista ja osaamisesta. Toisaalta järjestöjen ja vapaaehtoistyön suuntaan saattoi myös olla epärealistisia odotuksia. Koulutus, siihen liittyvät työkokoukset ja sosiaalityön jalkautumiset tutustumaan järjestöjen toimintaan tuottivat lupaavia avauksia vuoropuhelun ja yhteistyön jatkumiselle tulevaisuudessa. (ks. tarkemmin Pajula 2005)

3) Erityisosaamista ja seudullista yhteistyötä

Lieksassa nousi sosiaalityön alueelta erityisen kehittämisen kohteeksi *lapsen seksuaalisen hyväksikäyttöepäilyn selvittäminen moniammatillisena yhteistyönä*. Valtakunnallisten ohjeiden pohjalta lähdettiin rakentamaan paikallista prosessimallia selvitystyön etenemisestä ja yhteistyökäytännöistä eri viranomaisten välillä. Prosessi etenee neljän osaprosessin kautta: hyväksikäytön tunnistamisesta lastensuojeluilmoitukseen sosiaalityöntekijälle, tutkintapyyntöön poliisille ja syyteharkintaan syyttäjälle. Näistä osaprosesseista on kustakin laadittu erilliset kaaviot. Kuhunkin kaavioon liittyy toimijoiden roolia tarkemmin kuvaava tekstiosuus. Mallit ja ohjeistukset syntyivät viranomaisyhteistyössä ja asiantuntijakonsultaatioiden tuella.

Tietotekniikan käyttöön ottoa sosiaalityön työvälineeksi käynnistettiin. *Pyhäselässä* mallinnettiin sähköistä asiointia ja selvitettiin erityisesti toimeentulotukeen liittyviä lainsäädäntöön ja tietoturvaan liittyviä asioita. *Joensuun Kansalaistalon* yhteispalvelupisteessä käynnistettiin *Joensuun kaupungin ja eMaakunta-hankkeen* kanssa kokeilu sähköisestä toimeentulotuen hakemisesta. *Pohjois-Karjalan sosiaalityön ekstranet* (www.pohjois-karjala.fi/sosbox) luotiin sosiaalityön maakunnallisen kehittämissyhteistyön tiedonvälityksen ja vuoropuhelun kanavaksi.

4) Muu toiminta

Sosiaalityön kehittämishanke toimi yhteistyössä muiden alan ja alueen hankkeiden kanssa. Erityisesti koulutusyhteistyössä saavutettiin synergiaetua yhdistämällä hankkeiden usein vähäisiä resursseja samansuuntaisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Yhteistyöllä ja verkostoitumisella vältettiin myös turhia päällekkäisyyksiä.

Hanke toimi sosiaalityön ja sosiaalialan oppimis- ja harjoitteluympäristönä. Opinnäytetöihin ja harjoitteluihin liittyvää yhteistyötä oli Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutuksen ja Joensuun yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen kanssa.

Hankkeen yhteydessä tuotettiin erillisselvitykset hankekuntien sosiaalityöntekijöiden täydennyskoulutuksen nykytilasta ja koulutustarpeista sekä työhyvinvoinnista. Molempia selvityksiä on käytetty ja voidaan käyttää jatkokehittämisen tausta-aineistona.

Kehittämistyön kiinnittymistä perustyöhön tuki 1) kehittämistyön alueellinen ja paikallinen rakenne (kehittäjä-sosiaalityöntekijät ja kehittämistiimit kunnissa, kehittäjä-sosiaalityöntekijöiden muodostama kehittämisverkosto ja kehittäjä hankkeen työntekijänä), 2) kunta- ja työyhteisökohtaisesti valitut kehittämisen kohteet ja 3) kehittämisen tueksi suunnatut koulutukset (kehittäjäkoulutus ja 3. sektorin koulutus).

Selkeimmin kehittämistyössä edettiin sosiaalityön kuvaamisessa, jäsentämisessä ja erilaisten työkalujen luomisessa. Työn kuvaamiseksi tuotettiin myös paikallista tietoa sosiaalityön asiakkuuksista.

Sosiaalityön kumppanuusverkostojen kartoittamisessa ja yhteistyökäytäntöjen luomisessa edettiin paikallisesti rajatuilla alueilla. Sosiaalihuollon, terveydenhuollon ja sivistystoimen viranomaisyhteistyössä on vielä esteitä raivattavaksi, ja eri hallintokuntien välisessä työssä tarvitaan edelleenkin asiakkuusnäkökulman vahvistamista. Yhteistyön tarve ja mahdollisuudet 3. sektorin kanssa on tunnistettu.

Sosiaalityön erityisosaamisen kartoittaminen ja seudullisen työnjaon ja yhteistyön kehittäminen käynnistyi, ja hanke loi jatkotyölle pohjaa. Seutuyhteistyö on sosiaalityön osalta hyvin alullaan, ja vaatii jatkossa tukea vahvistuakseen.

4 Mikä merkitys hankkeella oli Pohjois-Karjalan sosiaalityölle?

Sosiaalityön kehittämishankkeen pohjalta voidaan kysyä kaksi kehittämiseen liittyvää peruskysymystä: onko sosiaalityön kehittäminen osana perustyötä käytännössä mahdollista ja voidaanko kehittämishankkeilla saada aikaan myönteistä muutosta ja kestävää kehitystä. Molempiin kysymyksiin voidaan po. hankkeen tuotosten ja kokemusten pohjalta vastata myönteisesti. Samalla on todettava, ettei kumpikaan – sen enempää kehittäminen osana perustyötä kuin kestävä kehityksen aikaansaaminen hankkeella - ole mitenkään itsestään selvää eikä helppoa.

Tutkivan ja arvioivan työotteen omaksuminen ja vahvistuminen vaatii aikaa. Siihen tarvitaan osaamista sekä systemaattisesti ja pitkäjänteisesti osaamisen hyödyntämistä vahvistavia tukirakenteita. Se vaatii henkistä tilaa ja vuorovaikutusta, konkreettisesti yhteistä työaikaa ja mahdollisesti vielä erilaisia työjärjestelyitä yhteisöllisesti sovittuna. Kehittämistyölle tarvitaan johdon ja koko työyhteisön aito, konkreettinen tuki, jotta uudesta toiminnasta voi kehkeytyä työyhteisön yhteinen ja hyväksyty menettelytapa.

Onnistuneimmillaan työtä aletaan tehdä arjessa systemaattisesti arvioiden, tutkien ja pohtien.

Arjen kehittämistyö vaatii konkreettisia välineitä, esimerkiksi asiakaspalautteen kehittämistä ja käyttöönottoa. Jatkuvassa kehittämisessä kehittämistyö "normalisoidaan" ja pienetkin edistysaskeleet tunnustetaan, hyväksytään ja niistä iloitaan. Asioita ja tekemisiä on välttämätöntä priorisoida ja aikatauluttaa, koska aikaa ei kuitenkaan ole koskaan "tarpeeksi" eikä etenemisen kokemusta muuten saavuteta. Kehittämisen ja perustyön välinen jännite voi toimia myös hyvällä tavalla uutta luovana voimana, jolloin myös työtehtäviä ja työnjakoja aletaan määritellä uudelleen, nykyistä toimivammiksi ja paremmin myös erilaista osaamista hyödyntäviksi. Tässä tullaan tärkeään kysymykseen, miten ja missä rakenteissa uudelleen määritellyt tapahtuvat.

Sosiaalityön kehittämishankkeella on merkitystä koko maakunnan sosiaalityölle. Se levitti kaivattua myönteistä kehittämisorientaatiota niidenkin toimijoiden keskuuteen, jotka eivät suoraan osallistuneet hankkeeseen. Sosiaalityö näyttäytyi aktiivisena ja uusia avauksia tekevänä, uutta luovana kumppanina mm. järjestöjen suuntaan. Sosiaalityön keskinäinen tiedonvaihto lisääntyi ja verkostoituminen voimistui, ja molemmat osoittautuivat tarpeellisiksi arjen työssä. Uupumusta vahvistava uupumispuhe vähenee sitä mukaa kuin työn jäsentäminen ja jäsentämisen kyky paranevat. Selkeä työnäky osaltaan lisää kokemusta tilanteen hallinnasta.

Perustyön kehittäminen, osaamisen vahvistaminen ja työhyvinvointi ovat kaikki vuorovaikutuksessa keskenään. Jaksamista edistää myös sosiaalityön näkeminen kumppanuuksien kenttänä. Sosiaalityö ei ole yksin tehtävää työtä, eikä se yksin kannu vastuuta sosiaalisten ongelmien ehkäisystä ja ratkaisusta. Tässä kehittämishankkeessa sosiaalityön avuksi kehitettiin jo useita konkreettisia työkaluja ja jäsenyyksen välineitä, jotka osaltaan voivat lisätä myös työssä jaksamista. Niiden kautta kehittämistyö voi konkretisoituessaan ja realisoituessaan asettua paikalleen osaksi perustyötä.

Sosiaalityössä tarvitaan selkeitä ja toimivia vaikuttamisen väyliä, rakenteita ja uusia muotoja myös tiedon tuottamiseen. Suoraan sosiaalityön kehittämishankkeesta nouseva, jatkoa vaativa alue on mm. hankkeessa karttuneen kehittämistietouden ja kehittämiskokemuksen levittäminen. Merkittävä joukko pohjoiskarjalaisia sosiaalityöntekijöitä eli ja työskenteli läpi sellaisten kehittämisprosessien, ettei niitä yksilöllisiä ja yhteisöllisiä oppimiskokemuksia ja opetuksia ole varaa hukata. Tärkeää on myös tunnistaa ja raivata pois kehittämistyön ja uusien käytäntöjen etenemisen esteitä. Tässä työssä sosiaalialan osaamiskeskus on mielellään yhtenä kumppanina mukana.

Sosiaalityölle osin jo luotiin ja osin vasta kaavailtiin uusia kehittämisen areenoita ja tukirakenteita; kehittämisverkostot, ammatilliset verkostot, vertaisryhmät, seudulliset kehittäjäringit, seudulliset ja maakunnalliset työkokoukset. Osa näistä toteutui käytännössä, osa nousi esille tarpeena, muttei vielä edennyt käytännön toteutukseen. Kehittämislle tarvitaan tukirakenteita ja tukirakenteille jatkuvuutta.

SOSBOX:n luominen on esimerkki siitä, miten tietotekniikan avulla voidaan vahvistaa sosiaalityön keskinäistä vuorovaikutusta ja tiedonlevitystä. SOSBOX:a on mahdollista kehittää edelleen mm. konsultaation kanavaksi. SOSBOX:n päivittäminen on toistaiseksi turvattu, mutta jatkuvuus edellyttää uusia kestäviä ratkaisuja. Hanke osallistui myös sähköisen toimeentulotukiasioinnin kehittämiseen ja pilotointiin. Sähköinen asiointi

täydentävänä palveluna on tulevaisuutta, ja asiakasnäkökulman vahvistaminen edellyttää erilaisia asiointin muotoja.

Sosiaalityön kehittämishanke pohjautui laajapohjaiselle yhteistyölle. Hankkeen aikana koeteltiin maakunnallisen monitoimijaisen yhteistyön toimivuutta ja kestävyyttä ja saatiin hyviä kokemuksia ja tuloksia.

5 Suuntaviivoja sosiaalityön kehittämiseksi

Sosiaalityön kehittämishanke sai aikaan uusia avauksia sosiaalityön vahvistamiseksi peruskunnissa. Seuraavassa hahmotellaan tulevaisuuden sosiaalityön kehittämisen haasteita Pohjois-Karjalassa ja osin laajemminkin koko Itä-Suomessa.

Aluetta on totuttu kuvaamaan indikaattoreilla ja mittareilla, jotka kertovat enimmäkseen hyvinvoinnin vajeista (esim. ennenaikaiset kuolemat, sairastavuus, erityisesti mielenterveys- ja päihdeongelmat, pitkäaikaistyöttömyys). Pohjois-Karjalassa on kuitenkin tapahtumassa selvää polarisoitumista: Joensuu lähiympäristöineen kuuluu valtakunnallisestikin parhaiten kehittyviin alueisiin, ja keskuksen ulkopuolella olevat alueet sijoittuvat vastaavalla mittarilla heikoimpien joukkoon Suomessa. Esimerkiksi työttömyys maakunnassa vaihtelee Lieksan 21,9 prosentista Kontiolahden 11,6 prosenttiin. Erityisesti väkeä menettävillä alueilla ikääntyminen tuo suuria haasteita. Koko maakunnan BKT oli maakuntien vertailussa vuonna 2003 neljänneksi alhaisin koko maassa. (Kunta- ja palvelurakennemuutos. Pohjois-Karjalan kuntatyöryhmän raporttiluonnos 12.1.2006)

Sosiaalityön teemat ja kehittämistarpeet nousevat alueen väestön hyvinvointitarpeista. Niitä peilataan tässä sekä Sosiaalityön kehittämishankkeen tuloksiin että valtakunnallisiin kehittämisen haasteisiin ja linjauksiin (Karvinen-Niinikoski et al. 2005, Karjalainen et al. 2005). Sosiaalityön neuvottelukunta linjaa sosiaalityön kehittämisen pääsuunnat vuoteen 2015 asti. Työn lähtökohdaksi tulee olemaan edelleenkin huono-osaisimpien ja eniten apua tarvitsevien kansalaisten voimavarojen vahvistaminen ja sosiaalisten ongelmien ehkäiseminen. Sosiaalityön *osaamista on vahvistettava ja työtä organisoitava uudelleen* toimintaympäristön muuttuessa. Alan vetovoimaisuus kaipaa selkeää vahvistamista, muuten ei voida vastata kasvavaan pulaan pätevistä työvoimasta. Ilman sosiaalityötä vahvistavia toimia sosiaalityön todennäköistä tulevaisuutta kuvaa jatkuvan kurjistumisen kierre. (Karjalainen et al. 2005.)

Tuoreen selvityksen mukaan (Karvinen-Niinikoski et al. 2005) sosiaalityön kehittämisen haasteista nousevat erityisen vahvasti esille kolme keskeisintä ja kiireellisimmän kehittämisen aluetta: 1) ns. perussosiaalityö, sosiaalitoimistojen sosiaalityö, 2) maaseutumaisten kuntien sosiaalityö ja 3) nuoret vasta alalle tulleet työntekijät. Osittain nämä kolme aluetta ovat päällekkäisiä ja kuvaavat hyvin tutulla tavalla myös itäsuomalaisista sosiaalityötä.

Sosiaalityön pohjoiskarjalaisiin ja itäsuomalaisiin haasteita pyritään tässä suhteuttamaan, jäsentämään ja osittain myös konkretisoimaan Sosiaalityön neuvottelukunnan strategisia päälinjauksia ja toimenpide-ehdotuksia mukailen (ks. tarkemmin Karjalainen et al. 2005). Kehittämisen pääkohteita ovat em. esityksen mukaan

- 1) *sosiaalityön työorientaatioiden kehittäminen osaamisperustaksi,*

- 2) *sosiaalityön rakenteiden ja organisoinnin muuttaminen asiakkaiden tarpeita ja sosiaalityön osaamista vastaaviksi,*
- 3) *asiakkaiden osallisuuden ja sosiaalityön eettisyyden vahvistaminen ja*
- 4) *sosiaalityön koulutuksen ja suuntaaminen alan perustutkimuksen ja vastaamaan nopeasti kehittyviin yhteiskunnallisiin muutoksiin.*

Kehittämishaasteet esitetään jatkossa teesien omaisesti kunkin pääkohdan osalta yhteisen ja laajan jatkokeskustelun ja –työstämisen pohjaksi. Tässä yhteenvedossa jatkon kehittämismvastuut ja työnjaot jätetään avoimiksi ja myöhemmässä yhteistyössä määrittyviksi.

1) Sosiaalityön työorientaatioiden kehittäminen osaamisperustaksi

Tietoa ja osaamisen vahvistamista tarvitaan sekä yksilökohtaisen asiakastyön perustaksi että rakenteiden ja yhteisöjen vahvistamiseksi.

Sosiaalityön työorientaatioiksi määritellään kuntouttava sosiaalityö, yhteisötyö, rakenteellinen sosiaalityö ja niihin liittyvät ennalta ehkäisevä työ ja varhainen puuttuminen. Kuntouttavan sosiaalityön ammattikäytännöiksi ja työmenetelmiksi nähdään psykososiaalinen työ, valtaistamista tukevat työotteet, tilannearviot, palvelu- ja aktivointisuunnitelmat sekä palveluohjaus. Työmenetelmien kehittämisen tueksi tarvitaan vaikuttavuuden arviointia eri tasoilla.

Sosiaalityö tarvitsee *menetelmällisen osaamisen vahvistamista*. Tarvitaan sosiaalityön tutkimusta ja käytäntöjen ja työvälineiden kehittämistä sekä osaamista sosiaalisten vaikutusten ennakointiin ja arviointiin. Yleisemmälläkin tasolla tarvetta on erityisesti sosiaalityön tietotuotannon menetelmistä - esimerkiksi sosiaalisen raportoinnin kehittämisestä systemaattiseksi - ja sosiaalitalouden osaamisen vahvistamisesta ja hyödyntämisestä.

- *tarvitaan kuntouttavan sosiaalityön työmenetelmien ja yhteistyökäytäntöjen sisällöllistä kehittämistä sekä osana kuntien aikuissosiaalityötä että osana seudullisia työvoiman palvelukeskuksia*
- *sosiaalityön resursseja kohdennetaan enemmän systemaattiseen kuntouttavaan aikuissosiaalityöhön*
- *kehitetään kuntouttavan aikuissosiaalityön vaikuttavia työmenetelmiä paikallisten ja asiakaskunnasta nousevista tarpeista lähtien*
- *työmenetelmien pohjaksi kootaan enemmän paikallista tietoa sosiaalisista ongelmista ja otetaan käyttöön/luodaan työmenetelmiä ja -välineitä tiedon keräämiseksi, kokoamiseksi, analysoimiseksi ja raportoimiseksi*
- *lisätään tiedonvaihtoa seudullisten käytäntöjen levittämiseksi (esimerkiksi Joensuun seudun TYP:n ja Joensuun kaupungin kuntouttavan sosiaalityön kokemukset kiertoon)*

- vahvistetaan gerontologista sosiaalityötä ja sosiokulttuurisen vanhustyön kokeilu- ja kehittämistoimintaa esimerkiksi vanhustyön kehittämissyksikkö Karpalossa
- tuetaan erikoistumista terveydenhuollon sosiaalityöhön – osaamisen jäsentämistä, kirkastamista, tiedon ja kokemusten vaihtoa esim. Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymän ja kuntien sosiaalityön kanssa
- selkiytetään yhteisiä rajapintoja ja yhteistyön paikkoja kuntien sosiaalityön ja Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymän sosiaalityön kesken – esimerkiksi sosiaalityö vanhustyössä, vammaisalalla, mielenterveystyössä
- kannustetaan päätöksiä siitä, että yhteisösosiaalityö tai rakenteellinen sosiaalityö otetaan ja halutaan yhdeksi sosiaalityön työmuodoksi. Yhteisösosiaalityön kehittäminen vaatii sosiaalityön jalkautumista, uudenlaisten työmenetelmien tavoitteellista kehittämistä, esim. missä yhteisösosiaalityötä voidaan toteuttaa - yhteisösosiaalityötä sosiaalialan asiakastyön kehittämissyksiköissä ja kansalaisten avoimissa kohtaamispaikoissa?

2) Sosiaalityön rakenteiden ja organisoinnin muuttaminen asiakkaiden tarpeita ja sosiaalityön osaamista vastaaviksi

Sosiaalityön organisoinnissa ja toimintajärjestelmissä tarvitaan muutoksia, joilla nykyistä paremmin vastataan asiakkaiden tarpeisiin. Sosiaalityön kentällä on toistaiseksi varsin vähän tehty *rakenteellista uudistamista*, vaikka tietoa ja konkreettisia onnistuneita kokeiluja muutostyön taustaksi on olemassa.

Kunta- ja palvelurakennemuutuksen edetessä myös sosiaalityötä tullaan tarkastelemaan erilaisten palvelujen järjestämissmallien kautta osin lähipalveluna ja osin vähintäänkin seudullisena palveluna. Pohjois-Karjalassa on toteutettu kunta- ja palvelurakennemuutoksen taustaksi selvitys sosiaalijohdon näkemyksistä sosiaalipalvelujen ja -etuuksien järjestämisestä ja tuottamisesta tulevaisuudessa (Pasanen 2005). Kyselyn pohjalta on nähtävissä tulevaisuuden sosiaalityöhön peilautuvia yhteistyörakenteita niin valtakunnallisesti, maakunnallisesti kuin seudullisestikin.

Valtakunnallisesti järjestettävänä tukina on nähty kotihoidon tuki, toimeentulotuen norminmukainen osio ja elatustuki. *Maakunnallisesti* yhteistyötä voisi olla sosiaalipäivystyksessä, lastensuojelun sijaishuollossa sekä vammaispalveluista perhe- ja laitoshoidossa. Myös päihdehuollon katkaisu- ja vieroitushoitoon nimettiin seudullisen tai maakunnallisenkin yhteistyön paikkoja. (emt.)

Sosiaalityön *seudullisen* organisoinnin ja tuottamisen mahdollisuuksia Pohjois-Karjalan sosiaalijohdon näkemysten mukaan voisi tulevaisuudessa olla aikuissosiaalityössä, vaikeasti työllistettävien palveluissa ja sovitteluneuvonnassa. Lastensuojelun osalta seudullisen yhteistyön paikkoja voisi olla kasvatus- ja perheneuvonnassa, lastensuojelun erityispalveluissa ja lastenvalvojan palveluissa. Erityispäivähoidossa, vammaisten erityispalveluissa sekä osassa subjektiivisista palveluista sekä vanhusten dementiahoidossa ja päihdehuollon asumispalveluissa nähtiin sekä seudullisen että kunnallisen palvelun vaihtoehtoja. Erityisesti asiakasta lähellä olisi oltava myös

tulevaisuudessa lastensuojelun avohuolto, vammaispalvelujen päivä- ja työtoiminta ja lasten päivähoito. (emt.)

Tulevaisuuden yhteistyön haasteena sosiaalijohto näki sen, kuinka palvelu turvataan organisointitavasta huolimatta lähelle asiakasta (työmatkan, asuinpaikan lähellä). Miten seudullinen tai maakunnallinen palvelujen organisointi tai tuottaminen käytännössä toteutetaan? Miten luodaan mahdollisuuksia eri toimijoiden pitkäjänteiselle osallisuudelle sekä avataan yhteistyön toteuttamisen menetelmiä, esimerkiksi sähköistä asiointia ja erilaisia mobiilipalveluita? (Pasanen 2005.)

Pohjois-Karjalan kuntatyöryhmän alustavassa raporttiluonnoksessa (2006) terveydenhoitopiirin vastuulle nimetään sosiaalitoimen osalta *maakuntatasolle* lastensuojelun sijaishuollon, sosiaalipäivystyksen, vammaisten perhe- ja laitoshoidon, huume ja sekakäyttäjien laitoshoidon, tulkkipalvelut ja Itä-Suomen sosiaalialan kehittämiskeskuksen toiminnot.

Seutukunnalle hajautetuiksi terveydenhoitopiirin järjestämiksi palveluiksi arvioidaan em. kuntatyöryhmän raporttiluonnoksessa (2006) lastensuojelun erityispalvelut, kasvatus- ja perheneuvonta, lastenvalvojan palvelut, vaikeavammaisten asumispalvelut, asuntojen muutostyöt ja kuljetuspalvelut, vammaisten erityispalvelut, tehostettu palveluasuminen, päihdehuollon erityispalvelut, päihdeongelmaisten avo- ja laitostarkkaisuhoito, sosiaalityön erityispalvelut, aikuisten sosiaalityö, vaikeasti työllistettävien palvelut ja sovitteluneuvonta. *Peruskunnat* järjestäisivät lastensuojelun avohuollon, vammaisten päivä- ja työtoiminnan, kotipalvelut, asumispalvelut, päivähoidon, mielenterveystyön tukipalvelut, päihdehuollon peruspalvelut ja perussosiaalityön. (Kunta- ja palvelurakennemuutos. Pohjois-Karjalan kuntatyöryhmän raporttiluonnos 12.1.2006) Kunta- ja palvelurakennemuutoksen edetessä sosiaalityön näkökulmasta on tärkeää arvioida, miten mahdolliset muutokset vaikuttavat palvelujen saatavuuteen, asiakkaan asemaan ja tasavertaisuuteen.

- *jatketaan sosiaalityön tehtävä- ja ammattirakenteen selkeyttämistä – esimerkkinä toimeentulotukityö*
- *jatketaan sosionomin (AMK) ja sosiaalityön osaamisen ja tehtävien selkeyttämistä ja tarkoituksenmukaisten yhteistyökäytäntöjen ja -rakenteiden vahvistamista – esimerkiksi lastensuojelu, varhaiskasvatus, vanhustyö*
- *käynnistetään rohkeita siirtoja sosiaalityön seudullisten palveluiden kehittämiseksi – siirrytään selvityksistä kokeilutoimenpiteisiin*
- *vahvistetaan osaamisen käyttöön saamista erityisesti sosiaalityön erityispalveluiden osalta*
- *jatketaan erityistä osaamista vaativan sosiaalityön jäsentämistä ja selkeyttämistä ja edetään tarkoituksenmukaisiin seudullisiin tai alueellisiin työnjakoihin*
- *arvioidaan sosiaalityön alueellisten toimintayksiköiden ja kehittämissyksiköiden tarvetta ja mahdollisuuksia vahvistaa sosiaalityön osaamista ja toimintamahdollisuuksia*

- vahvistetaan sosiaalityön/sosiaalialan johtamisen osaamista
- vahvistetaan sosiaalityön täydennys- ja jatkokoulutuksen mahdollisuuksia ja käytännön toimintamalleja
- otetaan käyttöön uusia sosiaalityön yhteistyökäytäntöjä, esimerkkinä erilaiset alueelliset ja poikkihallinnolliset viranomaisyhteistyön mallit ja -muodot
- vahvistetaan julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyötä ja kumppanuutta
- varmistetaan, että sosiaalialan tietotekniikkaa kehittävässä verkostoissa on riittävästi myös sosiaalityön sisällöllistä asiantuntijuutta ja päätösvaltaa
- kehitetään SOSBOXia sekä sosiaalialan ammattilaisia että kansalaisia palvelevaksi sosiaalityön ja sosiaalialan tiedonvälityskanavaksi
- kehitetään Pohjois-Karjalan maakuntaliiton palveluverkko -portaalin sisältöjä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden osalta, jotta portaalista muodostuisi laadukas ja ajantasainen tiedotuskanava maakunnan asukkaille
- jatketaan sähköisen toimeentulotukiasioinnin kehittämistä - tavoitteena asiointimallin levittäminen laajemmin muihin kuntiin
- selvitetään mahdollisuuksia toteuttaa sähköisten toimeentulotukihakemusten käsittelyä koko maakunnassa
- jatketaan suunnittelua eräiden sosiaalityön erityispalveluiden järjestämiseksi seudullisesti tai maakunnallisesti esim. lastenvalvojan tehtävät, vammaispalvelun sosiaalityö, gerontologinen sosiaalityö, lastensuojelun sijaishuolto jne.
- kehitetään tietotekniikkaa erityispalveluiden seudullisen/maakunnallisen toteuttamisen tueksi

3) Asiakkaiden osallisuuden ja sosiaalityön eettisyyden vahvistaminen

Sosiaalityön eettisen perustan arvioimisen ja vahvistamisen tarve korostuu erityisesti käynnissä olevien palvelurakennemuutosten aikana. Sosiaaliasiamiestoiminta parantaa asiakkaiden osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä tuottaa tietoa kuntalaisten hyvinvoinnista ja hyvinvoinnin vajeista.

- vahvistetaan asiakkaan äänen kuulumista ja osallisuutta uusilla työmuodoilla ja palautejärjestelmillä (esim. laajemmin sähköisiä palautekäytäntöjä)
- haetaan uusia työmuotoja esimerkiksi julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyössä asiakkaan osallisuuden vahvistamiseksi ja asiakaspalautteen ("hyvinvointipalautteen") kehittämiseksi

- *kehitetään työtapoja ja kiinnitetään erityistä huomiota siihen, miten ne asiakkaat, joilla on alentunut kyky ilmaista tyytymättömyyttään tai tyytyväisyyttään, saavat osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia*
- *otetaan asiakaspalautteet aidosti toiminnan suunnittelun perustaksi*
- *jäsennetään edelleen ”sosiaalista” sosiaalityössä - mitä se tarkoittaa eri palveluissa, esimerkiksi vanhustyössä ja -palveluissa*
- *tarkastellaan palvelujärjestelmien muutoksia myös sosiaalityön etiikan näkökulmasta*
- *vahvistetaan ”sosiaalisen” ja sosiaalityön esiin nostamista ja näkyvyyttä sosiaaliraportoinnin ym. avulla*

4) Sosiaalityön koulutuksen ja suuntaaminen alan perustutkimuksen ja vastaamaan nopeasti kehittyviin yhteiskunnallisiin muutoksiin

Sosiaalityön tiedontuotanto kaipaava jäsenystä. Se tarvitsee vahvistamista, systematisointia ja koordinoitua. *Sosiaalityön tutkimusta* tulisi nykyistä enemmän suunnata sosiaalityön kehittämisen kannalta keskeisiin kysymyksiin. Kunnissa tarvitaan alueellista hyvinvointitietoa ja sen pohjalta syvempää kuvaa alueen sosiaalisista ilmiöistä ja -ongelmista. Olemassa olevaa tietoa olisi tärkeää koota ja muokata arjen käyttöön.

Tarvitaan toisaalta yhteiskuntaan, muutokseen ja ajan ilmiöihin liittyvää tietoa sosiaalityön vahvistamisen tueksi. Toisaalta sosiaalityössä tarvitaan aikaa ja nykyistä vankempaa osaamista asiakastyössä karttuvan tiedon jalostamiseen, aikalaisanalyysin käyttöön, sosiaaliraportointiin tai sosiaalisten vaikutusten ennakoointiin. Työkaluksi tarvitaan esimerkiksi asiakaspalautejärjestelmiä, joita tulisi kehittää ja ottaa käyttöön arjen asiakastyössä.

Tiedon ja tutkimuksena tarvetta voidaan tällä hetkellä arvioida olevan ainakin seuraavilla laajoilla osa-alueilla:

- palveluihin ja palvelujärjestelmään liittyvä tieto
- asiakkuuteen, asiakkaan asemaan ja osallisuuteen liittyvä tieto
- sosiaalityön eettiset kysymykset
- kehittämisen rakenteisiin ja prosesseihin liittyvä tieto (esim. kehittämissyksiköt ja kehittämisverkostot)

Tärkeä vaihe tiedontuotannossa on myös se, miten tieto saadaan kentälle. Maakunnan tasolla kaivataan 1-2 kertaa vuodessa *informatiivisia työkokouksia* ("mitä uutta sosiaalityössä"), joita lääninhallitus järjestää mahdollisesti osaamiskeskusyhteistyössä. Näiden lisäksi tarvitaan maakunnallisia temaattisia sosiaalityön tapaamisia (verkostoja) ja seutukunnallisia sosiaalityön vertais- ja *kehittämisverkostoja*. Selvä tarve on myös sosiaalityön vapaasti ja epävirallisesti organisoituvalla verkostolle, *agora-tyyppiselle jaetulle foorumille*, joka toimisi vertaistuen ja tiedonvaihdon kanavana, uusien innovaatioiden ja ideoiden hautomana ja oppivina verkostoina. Sosiaalityö vahvistuu ja voimaantuu yhteistyöstä ja kumppanuuksista. Tällaista toimintaa voisi esimerkiksi

sosiaalialan osaamiskeskus olla yhteistyökumppanina käynnistämässä. Tapaamisten ja kohtaamisten järjestämisessä tulee ottaa huomioon alueen välimatkat, tavoitteena mahdollisimman helppo ja laaja saavutettavuus.

Sosiaalityön kehittämisorientaation vahvistaminen on pienten askelten politiikkaa, jonka kautta kehittämistyö ”normalisoituu” osaksi perustyötä. Sosiaalityön koulutuksen ja kehittämisen vahvistaminen on tärkeää myös alan vetovoimaisuuden, rekrytoinnin ja työssä pysymisen kannalta.

- *luodaan näkemystä maakunnan ja koko Itä-Suomen tasolla sosiaalityön käytännön, tutkimuksen ja kehittämisen tavoitteista*
- *luodaan alueellinen sosiaalityön ”tutkimuspoliittinen ohjelma”, jossa määritellään paikallisia ja alueellisia sosiaalityön käytännön tutkimustarpeita ja kehittämistarpeita*
- *kehitetään käytäntötutkimuksen toimintamallia käytännön työn, koulutuksen ja tutkimuksen kesken*
- *kehitetään käytäntötutkimusta osaksi kehittämiskeskusten toimintaa*
- *sovitaan paikallisesti, seudullisesti ja alueellisesti sosiaalityön työkokousten ja tapaamisten toteuttamisesta; kuka järjestää, milloin, millä teemalla jne.*
- *kunnissa, seutukunnallisesti tai maakunnallisesti tarvitaan suunnitelmia siitä, minkälaista hyvinvointitietoa sosiaalityöltä odotetaan ja tarvitaan, mitkä ovat tiedontuottamisen kanavat jne.*
- *tarvitaan koulutusta sosiaaliseen raportointiin esim. täydennyskoulutuksena*

6 Lopuksi

Sosiaalityöllä on merkittävä yhteiskunnallinen tehtävä nyt ja tulevaisuudessa. Kansalaisten tarpeiden ja toimintaympäristön muuttuessa sosiaalityön osaamisen jatkuva kehittäminen ja saatavuuden varmistaminen korostuvat. Sosiaalityössä tarvitaan siirtymää ehkäisevään, vaikuttavaan ja voimistavaan kumppanuustyöhön. (Karjalainen et. al. 2005.)

Sosiaalityön vahvistamista tarvitaan myös alan vetovoimaisuuden, rekrytoinnin ja alalla pysymisen varmistamiseksi. Sosiaalityön voimaantuessa koko Itä-Suomi osaltaan vahvistuu. Kestävä ja tasapainoinen yhteiskunnallinen ja taloudellinen kehitys edellyttää sosiaalista turvallisuutta ja hyvinvointia. Sosiaalisten olojen vakaus toimii myös taloudellisen hyvinvoinnin perustana ja takeena. Sosiaaliset kysymykset ovat taloudellisten kysymysten rinnalla tärkeitä myös aluekehityksen näkökulmasta.

Sosiaalityön – ja laajemmin koko sosiaalialan – osaamisen ja aseman vahvistaminen vaatii yhteistyötä. Jatkossa tarvitaan laajaa käytännön työn, koulutuksen, tutkimuksen ja kehittämisen kentän rintamaa vastaamaan alan kehittämisen haasteisiin. Muutos ei ole vain mahdollinen, se on välttämätön. Tässä prosessissa sosiaalialan osaamiskeskus haluaa olla aitona kumppanina mukana.

Kirjallisuus

Horsma, T. & Jauhiainen, E. (toim.) 2004. Sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittämisprojektin loppuraportti. STM. Selvityksiä 2004:10.

Karjalainen, P. & Sarvimäki, P. (toim.) 2005. Sosiaalityö hyvinvointipolitiikan välineenä 2015 -toimenpideohjelma. Yliopistopaino. Helsinki.

Karvinen-Niinikoski, S., Salonen, J., Meltti, T., Yliruka, L., Tapola-Haapala, M. & Björkenheim, J. 2005. Konstikas sosiaalityö 2003. Suomalaisen sosiaalityön todellisuus ja tulevaisuuden näkymät. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2005:28. Yliopistopaino. Helsinki.

Kunta- ja palvelurakennemuutos. Pohjois-Karjalan kuntatyöryhmän raporttiluonnos 12.1.2006. <http://www.pohjois-karjala.fi/Resource.phx/maakuntaliitto/kuntarakennemuutos/materiaali.htx>

Pajula, E. 2005. Sosiaalityö kohtaa kansalaisyhteiskunnan. Teoksessa Jämsén, A. (toim.) Uudistuva Itä-Suomi – vahvistuva sosiaalityö. Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisu 1/2005. Joensuun yliopistopaino. Joensuu. 39-49.

Pasanen, M. 2005. Selvitys Pohjois-Karjalan kuntien sosiaalijohdon näkemyksistä sosiaalipalvelujen ja -etuuksien järjestämisestä ja tuottamisesta tulevaisuudessa. Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus/Pohjois-Karjalan yksikkö. Julkaisematon käsikirjoitus.

Verkostoituvat erityispalvelut (VEP)-hankkeen loppuraportti. 2004. STM Julkaisu 2004:15.